

‘Альянс’. Сорт середнього строку достигання, відзначається високою морозостійкістю та посухостійкістю. Пагони середньорослі, прямі, хоча можуть і нагинатися при значному навантаженні врожаєм. Листя зелене з помірним блиском. Урожайність висока – 11–13 т/га. Ягоди червоного кольору, великі, кисло-солодкого смаку. Середня маса ягід 3,6 г, максимальна – 6,0 г.

‘Надія’. Сорт відзначається високою морозостійкістю та посухостійкістю. У пору плодоношення вступає на 3 рік. Куці середньорослий (3,0 м), з

середньою кількістю скелетних гілок. Пагони середньої товщини, сіро-бурого забарвлення. Зав’язь та ягоди округлої форми. Плоди червоного кольору, середньою масою 1,14 г. Урожайність висока, плодоносить щороку. З гектара – 15,0 т плодів. Ягоди містять 55,2 мг/100 г вітаміну С, 8,9% цукрів, 1,11% кислот. Вони придатні для споживання як у свіжому, так і в переробленому вигляді (сироп, соки, вина).

Ключові слова: селекція, ягідні культури, урожайність, ягода.

УДК 633:635, 631.52:631.526.32

ТКАЧИК С. О.*, СТЕФКІВСЬКА Ю. Л., ДУБОВА І. Ю., СКУБІЙ О. А.

Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Горіхуватський шлях, 15, м. Київ, Україна

*e-mail: s-s-tk@ukr.net

ФОРМУВАННЯ СОРТОВИХ ТА НАСІННЄВИХ РЕСУРСІВ ОЛІЙНИХ ТА ПРЯДИВНИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ

Формування сортів ресурсів відіграє ключову роль у збільшенні обсягів виробництва продукції рослинництва. За даними Державної служби статистики частка продукції рослинництва у виробництві продукції сільського господарства України у 2021 році становила 82,3%.

Україна зарекомендувала себе як один із найбільших світових експортерів пшениці, ячменю, кукурудзи, соняшникової олії і має здобутки на ринку насінництва. До того ж виробництво насін-

ня є стратегічною галуззю, від якої залежить продовольча безпека держави. Природні умови, географічна близькість до ЄС, собівартість насіння, забезпеченість трудовими ресурсами роблять насінництво в Україні привабливим для внутрішніх та іноземних інвесторів.

До Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні на кінець другого кварталу 2025 року внесені 15185 сортів 383 ботанічних таксонів різних напрямів господар-

Таблиця

Структура сортів та насіннєвих ресурсів олійних та прядивних культур в Україні, 2025 р.

Ботанічні таксони	Сорти, внесені до Державного реєстру сортів, придатних для поширення в Україні										Кількість сортів, виробництво насіння яких задекларовано в Україні в 2025		сертифіковано насіння в 2024 р, т Σ UA	
	Σ сортів	Українських заявників								Іноземних заявників	шт.	% від зареєстрованих		
		Σ сортів		приватних		державних (вузи, НАН)		НААН						
		шт.	%	шт.	%	шт.	%	шт.	%	шт.				%
Соняшник однорічний	1107	292	26	197	67	0	0	95	33	815	74	186	17	33 915,1* 12713,6**
Соняшник однорічний б/к	1301	427	33	290	68	0	0	137	32	874	67	66	5	186,9* 138,4**
Ріпак озимий	423	51	12	13	24	1	2	37	74	372	88	8	2	5 057,9* 357,3**
Ріпак озимий (б/к)	139	16	12	13	81	0	0	3	19	123	88	3	2	3,1* 2,7**
Ріпак ярий	50	12	24	1	8	1	8	10	84	38	76	1	1	0
Ріпак ярий (б/к)	3									3	100	0	0	0
Коноплі посівні	22	22	100	7	32	0	0	15	68	0	0	9	41	188,9* 188,9**
Бавовник звичайний	5	2	40	0	0	0	0	2	100	3	60	0	0	0
Гірчиця біла	19	15	79	5	33	0	0	10	66	4	21	7	36	50,1* 50,1**
Льон звичайний, низький	53	41	77	3	7	0	0	38	93	12	23	13	25	171,4* 167,0**
Інші	87	123	84	20	16	9	7	94	77	17	14			
Олійні та прядивні	3190	945	30	541	57	11	1	393	42	2245	70	271	8,5	39573 13618

* – походження іноземне та українське; ** – походження українське.

ського використання. Четверть із сформованих національних сортових ресурсів, а саме 3770 сортів становлять батьківські компоненти гібридів. Найбільш чисельними групами культур є зернові, овочеві, олійні та прядивні. У Реєстрі сортів нараховується 3190 сортів олійних культур, з яких – 1443 батьківські компоненти. Вищезазначені сорти належать до 27 ботанічних таксонів, з них найбільше стратегічне значення мають сорти соняшнику однорічного, ріпаку ярого та озимого. Фактично всі зареєстровані сорти соняшнику є гібридами, а серед ріпаку є як гібриди, так і сорти.

У квітні 2025 року Європейський парламент проголосував за визнання в ЄС еквівалентності системи сертифікації насіння соняшнику, ріпаку, сої та буряків. На відміну від забезпечення

насінням зернової групи стан забезпечення насінням сортів олійної групи викликає занепокоєння. За результатами аналізу Державного реєстру суб'єктів насінництва та розсадництва на 2025 рік ситуація з сортами олійних культур свідчить про те, що лише 186 гібридів соняшнику (17% від зареєстрованих в Україні), мають насінництво, підтримку і планують вирощуватися в Україні для виробництва насіння. Ще гірша ситуація з ріпаком озимим, лише 8 гібридів, 2% від зареєстрованих гібридів планується вирощувати в Україні. Враховуючи військовий стан в країні, у випадку порушення логістичних шляхів значна частина імпорту може становити загрозу продовольчій безпеці країни.

Ключові слова: сортові ресурси, Реєстр сортів, насінництво, продовольча безпека.

УДК 633.63:631.527

ТРУШ С. Г., ПАРФЕНЮК О. О.*, БАЛАНЮК Л. О., ТАТАРЧУК В. М.

Дослідна станція Київського аграрного університету НААН, вул. Інтернаціональна, 4, м. Умань, Черкаська обл., Україна

*e-mail: oksana_parfenyuk@ukr.net

ВИВЧЕННЯ ПРОДУКТИВНОГО ТА ГІБРИДИЗАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАГАТОРОСТКОВИХ ЗАПИЛЮВАЧІВ БУРЯКІВ ЦУКРОВИХ РІЗНОЇ ГЕНЕТИЧНОЇ СТРУКТУРИ

Сучасний розвиток селекційно-генетичних програм обумовлює розроблення ефективних схем і методів досліджень, що в перспективі дадуть змогу виявити всі потенційні можливості рослинного організму і водночас у короткий термін отримати новий вихідний матеріал.

Для більш ефективного використання явища гетерозису в селекції буряків цукрових необхідний постійний пошук нових та удосконалення існуючих методів і підходів зі створення, оцінки та добору комбінаційно-цінних батьківських компонентів. Комплексні програми з селекції буряків цукрових на гетерозис включають різні методи і схеми, які постійно ускладнюються, змінюючи напрями та цілі наукових досліджень. Основними з них є інбридинг, багаторазовий індивідуально-родинний і рекурентний добори. Вивчення ефективності різних методів формування багаторосткових запилювачів буряків цукрових сприятиме поліпшенню якості та результативності селекційного процесу зі збагачення генофонду вихідного матеріалу і відповідно підвищенню генетичного потенціалу продуктивності вітчизняних гібридів буряків цукрових на стерильній основі.

Метою досліджень було вивчення продуктивного та гібридизаційного потенціалу багаторосткових запилювачів буряків цукрових сформованих за використання різних методів селекції на гетерозис.

Для проведення досліджень в якості вихідного матеріалу використано п'ять комбінаційно-здатних диплоїдних багаторосткових популяцій буряків цукрових БЗ 1729/3(N), БЗ 15Ф/7(Е), БЗ

33/5(N), БЗ 76/10(Z), БЗ 1710/6(N) різних напрямів продуктивності та генетичного походження. Лінійні матеріали та звужені популяції багаторосткових запилювачів отримано шляхом використання послаблених форм інбридингу (сібсові схрещування), багаторазового індивідуально-родинного і рекурентного доборів. Схрещування рослин проведено під парними бязевими ізоляторами і на просторово ізольованих ділянках.

Аналіз результатів досліджень свідчить, що динаміка прояву ознак «урожайність коренеплодів», «вміст цукру» і «збір цукру» у багаторосткових запилювачів різного рівня гомозиготності була обумовлена методами їх створення і генетичним контролем успадкування відповідної ознаки. Найвищий прояв інбредної депресії в процесі близькородинного розмноження спостерігався за ознакою «врожайність коренеплодів». За використання помірного інбридингу вона знижувалася до 89,4% від вихідних популяцій. Найвища базова врожайність коренеплодів була в запилювачів, сформованих з використанням рекурентного добору (98,1%). Вміст цукру в коренеплодах багаторосткових запилювачів за всіма методами створення був на рівні вихідних популяцій (99,6–99,8%). Середні показники збору цукру з одиниці площі, залежно від методу, варіював від 89,4% у багаторосткових запилювачів створених за використання помірного інбридингу до 98,2% у запилювачів створених методом рекурентного добору.

Результати сортовипробування експериментальних гібридів буряків цукрових свідчать, що найбільш продуктивні гібриди було отримано на